

затвердженні цих запасів Державною комісією України по запасах корисних копалин;

водозабір підземних вод - споруда або пристрій для забору підземних вод з водного об'єкта і може складатися з одної або групи компактно розміщених водозабірних споруд;

водокористувачі – підприємства, установи, організації і громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи незалежно від форм власності, діяльність яких пов'язана із геологорозвідувальними роботами, проектуванням, будівництвом, експлуатацією об'єктів з видобутку підземних вод, інших об'єктів, діяльність яких має або може мати негативний вплив на стан підземних вод, а також для користувачів підземних вод, незалежно від мети і обсягів видобутку цих вод;

забруднення підземних вод – зміна природних показників, їх якості під впливом зовнішніх чинників, що призводить до перевищення вмісту у водах нормованих компонентів, появи в них компонентів неприродного походження, чинників мікробіологічного забруднення або прояву негативних динамічних тенденцій змін складу і властивостей підземних вод у часі;

група компактно розміщених водозабірних споруд – споруди або пристрої, які належать одному водокористувачу, облаштовані на один і той самий водний об'єкт, розташовані в зоні впливу, визначеного з урахуванням вимог до геологічного вивчення ділянки надр згідно з законодавством;

округ санітарної охорони – це зона охорони водних об'єктів, віднесених до категорії лікувальних (підземні лікувальні води), що встановлюється для курортів з особливим режимом у порядку, передбаченому законодавством про охорону здоров'я;

охорона підземних вод – система заходів, які спрямовані на запобігання і усунення наслідків забруднення, засмічення, вичерпання та виснаження підземних вод, на збереження якісного і кількісного стану підземних вод,

запобігання зниження їх здатності до природного відновлення, порушення гідрогеологічного режиму вод;

свердловина – інженерна водозабірна споруда, яка є вертикальною гірничою виробкою з невеликим розміром поперечного перерізу, що призначена для забору підземних вод з різних водоносних горизонтів;

шахтний колодязь – інженерна споруда, що є вертикальною виробкою з великим (у порівнянні із водозабірною свердловиною) розміром поперечного перерізу довільної форми, що призначена для забору підземних вод.

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Водному кодексі України, Кодексі України про надра, Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності» та Законі України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення».

3. Ці Правила є обов'язковими для водокористувачів незалежно від форм власності, діяльність яких пов'язана із геологорозвідувальними роботами, проектуванням, будівництвом, експлуатацією об'єктів з видобутку підземних вод, інших об'єктів, діяльність яких має або може мати негативний вплив на стан підземних вод, а також для користувачів підземних вод, незалежно від мети і обсягів видобутку цих вод.

4. Охорона підземних вод передбачає:

дотримання законодавства у сфері використання і охорони вод;

регламентування всіх видів господарської та будь-якої іншої діяльності, яка здійснює вплив на стан підземних вод, зокрема на водозабори підземних вод централізованого та нецентралізованого господарсько-питного водопостачання, з урахуванням їх продуктивності на сучасний період і на перспективу;

екологічний норматив якості води масивів підземних вод;

оцінку впливу експлуатації водозабору підземних вод на навколишнє природне середовище;

застосування водоохоронних заходів, які виключають можливість негативного впливу від здійснення господарської діяльності на навколишнє природне середовище, зокрема на підземні води при проектуванні будівництва будь-яких підприємств і споруд;

забезпечення організації і дотримання зон санітарної охорони джерел централізованого та нецентралізованого господарсько-питного водопостачання та водозаборів мінеральних вод;

здійснення заходів щодо запобігання і ліквідації витоків стічних вод та забруднюючих речовин з поверхні землі, каналізаційних систем, фільтруючих накопичувачів, відстійників, хвостосховищ та інших споруд і попаданню цих речовин у горизонти підземних вод;

підвищення рівня очищення стічних вод і недопущення скиду у водостоки, водойми та підземні водоносні горизонти неочищених і недостатньо очищених стічних вод та рідких токсичних відходів;

дотримання нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин;

дотримання встановлених галузевих технологічних нормативів утворення речовин, що скидаються у водні об'єкти та тих, що подаються на очисні споруди;

дотримання порядку захоронення забруднюючих речовин, відходів, стічних вод у глибокі підземні водоносні горизонти;

дотримання умов скидання шахтних, кар'єрних і рудникових вод у водні об'єкти та повернення супутньо-пластових вод нафтогазових родовищ до підземних горизонтів;

дотримання особливостей проектування гірничодобувних об'єктів, а також підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин;

дотримання природоохоронних вимог при перебудуванні водоносних горизонтів питних і мінеральних підземних вод свердловинами різного призначення, а також при проектуванні, будівництві і експлуатації водозаборів підземних вод;

проведення моніторингу за станом підземних вод, зокрема на ділянках водозаборів і в районах промислових та сільськогосподарських об'єктів з метою встановлення будь-яких розбіжностей і відхилень у прогнозованих рівнях впливу об'єктів на навколишнє природне середовище;

виконання інших, передбачених законодавством водоохоронних заходів щодо захисту підземних вод.

5. До основних об'єктів охорони підземних вод належать водні об'єкти, які використовуються для господарсько-питного водопостачання та видобутку мінеральних природних столових, лікувально-столових і лікувальних вод, а також водозабірні споруди, які забезпечують їх видобування.

6. Водокористувачі, які є власниками або користувачами водозабірних споруд, забезпечують охорону підземних вод від вичерпання запасів, виснаження та забруднення, дотримання рекомендованого паспортом або іншими нормативними документами режиму експлуатації підземних вод та правового режиму зон санітарної охорони підземного джерела водопостачання.

7. Під час розміщення, проектування, будівництва, реконструкції і введення в дію водозабірних споруд та інших об'єктів повинно забезпечуватися раціональне використання вод, передбачатися технології, які забезпечують охорону вод від забруднення. У проєктах будівництва і реконструкції промислових об'єктів та будь-яких споруд передбачаються та застосовуються водоохоронні заходи, які виключають можливість негативного впливу зазначених об'єктів на підземні води.

8. Розвідка родовищ (ділянок) підземних вод проводиться без забруднення та виснаження підземних вод та навколишнього природного середовища.

9. Державна експертиза та оцінка запасів родовищ (ділянок) підземних вод проводиться у визначеному законодавством порядку.

З метою унеможливлення вичерпання запасів підземних вод та негативних змін якісних показників таких вод водокористувачі повинні дотримуватися розрахункового періоду (терміну, (строку)) оцінки експлуатаційних запасів родовищ (ділянок) підземних вод та повторної державної експертизи та оцінки запасів родовищ підземних вод, визначених у встановленому законодавством порядку.

10. У разі вичерпання запасів підземних вод, а також у разі забруднення підземних вод заходи щодо їх відтворення здійснюються у визначеному законодавством порядку за рахунок винних осіб у разі їх встановлення.

11. Системи та об'єкти водопостачання населених пунктів та їх розширення розробляються на основі схем водопостачання, комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, генеральних планів населених пунктів і детальних планів території відповідно до вимог Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» та Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

З метою раціонального використання ресурсів підземних вод місцевим органам виконавчої влади при розробленні заходів з розвитку систем поточного і перспективного водопостачання об'єктів комунального господарства та промисловості рекомендовано формувати замовлення на проведення розвідки родовищ (ділянок) підземних вод для господарсько-питного і технічного водопостачання.

II. Вимоги до будівництва водозабору підземних вод

1. При прийнятті рішення про провадження планованої діяльності з будівництва водозабору підземних вод з метою водопостачання, у разі якщо така діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», суб'єкт господарювання повинен надати органам державної влади та органам місцевого самоврядування висновок з оцінки впливу на довкілля про допустимість провадження планованої діяльності.

2. Проектна документація на будівництво водозабору підземних вод розробляється в установленому законодавством порядку з урахуванням вимог містобудівної документації та вихідних даних і дотриманням вимог законодавства, будівельних норм та правил, затверджується замовником та погоджується відповідно до законодавства.

3. Облаштування водозабору підземних вод, який проектується на ділянці розвіданих та не розвіданих запасів підземних вод, здійснюються з урахуванням проектно-розрахункової схеми забору води, проектного навантаження на свердловини водозабору та проектних знижень рівня підземних вод.

Земельна ділянка для спорудження водозабору підземних вод виділяється водокористувачеві у порядку, передбаченому Земельним кодексом України.

З метою здійснення діяльності, пов'язаної з видобутком, забором та використанням підземних вод, необхідність отримання спеціального дозволу на користування надрами, дозволу на спеціальне водокористування та акта про надання гірничого відводу регулюється у встановленому законодавством порядку.

4. Буріння свердловин з метою водопостачання здійснюється за умови забезпечення у повному обсязі додержання екологічних умов, передбачених у висновку з оцінки впливу на довкілля (у разі якщо така діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

5. Конструкція свердловин обирається такою, що унеможливило перетікання підземних вод по стволу між водоносними горизонтами, а також надходження забруднених вод у цільовий водоносний горизонт з поверхні. Промивні рідини, які використовуються при проходці свердловин, не повинні містити забруднювальних речовин.

6. Конструкція свердловини повинна передбачати можливість проведення вимірів дебіту та рівня, відбору проб води, а також виконання ремонтно-відновлювальних робіт при експлуатації свердловини.

7. Інші вимоги до буріння свердловин з метою водопостачання регулюються ДБН В.2.5-74:2013 «Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 08 квітня 2013 року № 133.

III. Використання підземних вод та державний облік підземних вод

1. Родовища підземних вод та їх ділянки надаються у користування у встановленому законодавством порядку.

2. Підземні води питної якості використовуються, у першу чергу, для задоволення потреб питного, господарсько-побутового водопостачання населення, харчової промисловості та тваринництва.

3. Водокористувачі, які видобувають та використовують підземні води та отримали спеціальний дозвіл на користування надрами здійснюють облік забору і використання підземних вод та звітують за формою звітності № 7-ГР (підземні води) (річна) «Звітний баланс використання підземних вод за 20__рік», затвердженою наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14 березня 2016 року № 97, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 30 травня 2016 року за № 791/28921, Держгеонадрам.

Водокористувачі, які використовують підземні води та отримали дозвіл на спеціальне водокористування здійснюють облік використання підземних вод та звітують за формою звітності № 2ТП-водгосп (річна) «Звіт про використання води», затвердженою наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 16 березня 2015 року № 78, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 квітня 2015 року за № 382/26827, Держводагентству.

Водокористувачі, які є власниками або користувачами земельних ділянок, у межах яких розташовані та експлуатуються артезіанські свердловини, подають до Держгеонадр відомості (паспорт та опис) про артезіанські свердловини до Державного реєстру артезіанських свердловин через електронний кабінет надрокористувача (далі – Електронний кабінет) на Державному геологічному порталі (nadra.gov.ua). Доступ до Електронного кабінету надається водокористувачу чи уповноваженій ним особі після проходження процедури електронної ідентифікації в установленому законодавством порядку, у тому числі з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації, електронного підпису, що базуються на кваліфікаційному сертифікаті відкритого ключа id.gov.ua.

Дані подаються для нових водокористувачів (водозабірних споруд) та/або у разі будь-яких змін.

4. Водокористувачі згідно з вимогами Порядку здійснення державного моніторингу вод, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 758, для водозаборів підземних вод з обсягом видобутку більше ніж 100 куб. метрів на добу в межах зон санітарної охорони та на прилеглих територіях облаштовують локальну мережу спостережних свердловин з метою визначення кількості води та хімічних і фізико-хімічних показників та надання даних спостережень Держгеонадрам, за формою звітності № 7-ГР (підземні води) (річна) «Звітний баланс використання підземних вод за 20__рік», затвердженою наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14 березня 2016 року № 97, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 30 травня 2016 року за № 791/28921.

5. З метою запобігання нераціональних витрат води при експлуатації фонтануючих свердловин вони обладнуються кранами, засувками та іншими обмежувачами самовиливу, а також манометрами для вимірів пластового тиску води.

6. Водокористувачі, які є власниками або користувачами водозабірних споруд зобов'язані забезпечувати монтування та експлуатацію пристроїв, призначених для здійснення регулярного контролю за обсягами та якістю підземних вод, а також сприяти працівникам контролюючих органів під час проведення заходів державного нагляду (контролю) відбору проб підземних вод з локальних мереж спостережних свердловин в тому числі за межами території, де розташовані їх об'єкти.

7. Відповідно до Національного класифікатора України ДК 008:2007 «Класифікатор корисних копалин» (ККК), затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 12 грудня 2007 року № 357, підземні води поділяються на води підземні питні, води підземні мінеральні, води підземні промислові, води підземні теплоенергетичні, води підземні технічні.

Розробка родовищ підземних питних, мінеральних, промислових теплоенергетичних, технічних вод здійснюється згідно з проектами та планами робіт з розробки зазначених родовищ.

8. Державний облік підземних вод здійснюється шляхом спостережень за кількісними і якісними характеристиками підземних вод за програмою, яка затверджується Міндовкілля.

9. Державний облік підземних вод охоплює всі підземні водні об'єкти, які видобуваються для водопостачання.

10. До завдань, для вирішення яких державний облік підземних вод забезпечує отримання вихідних даних, належать:

оцінка стану підземних вод;

поточне і перспективне планування використання підземних вод та проведення водоохоронних заходів, а також раціональний розвиток і розміщення підприємств;

складання схем комплексного використання і охорони підземних вод, водогосподарських балансів та галузевих схем розвитку підприємств;

проектування водогосподарських підприємств і споруд, пов'язаних із використанням підземних вод;

розробка та застосування заходів щодо оптимізації відбору підземних вод на конкретних територіях;

інші потреби у випадках, передбачених законодавством України.

11. Державний водний кадастр за розділом «Підземні води» складається з метою систематизації даних державного обліку вод та визначення наявних для використання підземних водних ресурсів.

Державний водний кадастр за розділом «Підземні води» ведеться Держгеонадрами в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Державний водний кадастр включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

Державний водний кадастр включає дані Державного реєстру артезіанських свердловин.

Відомості про об'єм видобутих підземних вод вносяться водокористувачами до автоматизованої системи обліку видобутих підземних вод у порядку, встановленому Міндовкілля.

IV. Зони санітарної охорони

1. З метою забезпечення охорони водних об'єктів у районах забору води для централізованого та нецентралізованого водопостачання населення, лікувальних і оздоровчих потреб встановлюються зони санітарної охорони, які поділяються на пояси особливого режиму. Водокористувачі зобов'язані забезпечити дотримання Правового режиму зон санітарної охорони водних об'єктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1998 року № 2024.

2. Для курортів, які використовують родовища корисних копалин, що належать до природних лікувальних ресурсів (підземні мінеральні води, лікувальні грязі тощо), встановлюються округи санітарної охорони.

Порядок встановлення меж та режиму округів і зон санітарної охорони курортів визначено Законом України «Про курорти».

3. Встановлення зон санітарної охорони водних об'єктів, експлуатація та їх утримання здійснюється відповідно до Водного кодексу України, Земельного кодексу України, Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», Правового режиму зон санітарної охорони водних об'єктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1998 року № 2024, та інших нормативно-правових актів.

Проектування зон санітарної охорони здійснюється відповідно до державних будівельних норм.

4. Зона санітарної охорони організовується у складі трьох поясів: перший пояс (суворого режиму) включає територію розміщення водозабору, майданчика водопровідних споруд і водопідвідного каналу; другий і третій пояси (обмежень і спостережень) включають територію, що призначається для охорони джерел водопостачання від забруднення.

5. Межа першого поясу зони санітарної охорони встановлюється на відстані не менше 30 м від водозабору – при використанні захищених підземних вод і не менше 50 м – при використанні недостатньо захищених підземних вод. При використанні групи підземних водозаборів межа першого поясу (спільний контур) повинна бути розташована відповідно на відстані не менше 30 або 50 м від крайніх водозабірних споруд водозабору.

6. Другий пояс зони санітарної охорони призначений для захисту водозабору від мікробного забруднення і визначається гідродинамічними розрахунками, з огляду на умову, що розрахунковий час просування цього забруднення потоком підземних вод від межі другого поясу є достатнім для

втрати мікроорганізмами життєздатності і вірулентності патогенних мікроорганізмів. Цей час необхідно вважати основним параметром, що визначає відстань межі другого поясу до водозабору. Його значення приймається рівним 400 діб для ґрунтових вод і 200 діб для напірних і безнапірних міжпластових вод.

7. Межа третього поясу зони санітарної охорони визначається гідрогеологічними розрахунками, з огляду на умови, що хімічні забруднювачі, які перебувають за межами цього поясу, не досягнуть водозабору, мігруючи із підземними водами поза сферою живлення, або досягнуть водозабору, але не раніше розрахункового часу тривалості його роботи, яка приймається не менше як 25 років.

8. Межі зон санітарної охорони, які входять до складу водоохоронних зон, визначаються згідно з проектами землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, лісогосподарського призначення, земель водного фонду та водоохоронних зон, обмежень у використанні земель та їх режимоутворюючих об'єктів, крім випадків, встановлених Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», та/або комплексними планами просторового розвитку територій територіальних громад, та/або генеральними планами населених пунктів, які розробляються в порядку, визначеному Земельним кодексом України, законами України «Про землеустрій» і «Про регулювання містобудівної діяльності».

9. Провадження господарської та іншої діяльності у зоні санітарної охорони водних об'єктів здійснюється з дотриманням вимог законів України «Про землеустрій», «Про регулювання містобудівної діяльності», Земельного

кодексу України, Правового режиму зон санітарної охорони водних об'єктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1998 року № 2024, та ДБН В.2.5-74:2013 «Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 08 квітня 2013 року № 133.

V. Вимоги до оформлення локальної мережі спостережних свердловин

1. Водокористувачі, які є потенційними забруднювачами підземних вод, зокрема ті, які експлуатують накопичувачі промислових, побутових і сільськогосподарських стоків чи відходів, здійснюють заходи щодо попередження забруднення підземних вод, зокрема обладнання локальних мереж спостережних свердловин для контролю за якісним станом цих вод.

2. Водокористувачі створюють локальну мережу спостережних свердловин для проведення моніторингу з метою виявлення будь-яких розбіжностей і відхилень у прогнозованих рівнях впливу на навколишнє природне середовище та ефективності заходів із запобігання забруднень підземних вод.

3. Локальна мережа спостережних свердловин споруджується на всіх промислових та сільськогосподарських об'єктах (поверхневих сховищах (накопичувачах) промислових, сільськогосподарських і побутових стоках та відходах, підземних захороненнях високотоксичних речовин, підземних сховищах нафти, нафтопродуктів, газу тощо), які є потенційними джерелами забруднення підземних вод або негативний вплив яких на підземні води вже проявився.

На централізованих водозаборах підземних вод в межах їх родовищ та на прилеглих територіях водокористувачі повинні облаштовувати локальну мережу спостережних свердловин.

4. Показники та періодичність здійснення державного моніторингу масивів підземних вод, суб'єктом державного моніторингу яких є Держгеонадра, вимоги щодо подання інформації про кількісні, хімічні та фізико-хімічні показники підземних вод водокористувачами визначено Порядком здійснення державного моніторингу вод, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 758.

5. Проектування і обладнання локальної мережі спостережних свердловин на промислових, сільськогосподарських та інших об'єктах, виконання спостережень і лабораторний контроль якості підземних вод здійснює водокористувач.

VI. Ліквідація покинутих свердловин, вимоги до захоронення зворотних вод

1. Ліквідація всіх свердловин на воду, не придатних для експлуатації, покинутих спостережних та пошукових свердловин на всі види корисних копалин, а також вертикальних й інших гірничо-пошукових та експлуатаційних гірничих виробок і покинутих криниць здійснюється відповідно до вимог законодавства.

2. Ліквідацію пошукових виробок та ліквідаційний тампонаж пошукових свердловин будь-якого призначення здійснюють водокористувачі, які виконують пошукові роботи, а непридатних і покинутих експлуатаційних та спостережних свердловин і виробок – водокористувачі, на балансі яких вони

знаходяться в установленому законодавством порядку та з урахуванням вимог Кодексу України про надра.

3. У разі неможливості встановити власника покинутих свердловин і виробок їх ліквідація здійснюється Держгеонадрами за рішенням місцевих рад. Якщо експлуатація самовиливних свердловин є можливою, то вони оснащуються регулюючими пристроями.

4. Ліквідацію свердловин проводять з дотриманням ДБН В.2.5-74:2013 «Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 08 квітня 2013 року № 133, та РБН 324-82 «Інструкція з проектування і виробництва ліквідаційного тампонажу спостережних, розвідницьких, гідрогеологічних, інженерно-геологічних, експлуатаційних водозабірних шпар і гірських виробок, які проходять при проведенні геологічних, гідрогеологічних, інженерно-геологічних зйомок, інженерно-геологічних вишукувань, розвідницьких робіт на воду, а також цілей водопостачання, що виконали своє призначення на території Української РСР».

5. Захоронення забруднюючих речовин, будь-яких відходів, стічних вод у глибокі підземні водоносні горизонти та повернення супутньо-пластових вод нафтогазових родовищ до підземних горизонтів здійснюється з урахуванням вимог Водного кодексу України.

6. Експлуатація підземних споруд для захоронення шкідливих речовин і будь-яких відходів, скидання стічних вод проводиться при наявності спеціального дозволу на користування надрами та акта про надання гірничого відводу, наданих відповідно до вимог законодавства.

Проектування підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин здійснюється відповідно до законодавства та з урахуванням вимог Кодексу України про надра.

7. Скидання шахтних, кар'єрних і рудникових вод у водні об'єкти та повернення супутньо-пластових вод нафтогазових родовищ до підземних горизонтів здійснюється відповідно до умов, встановлених статтею 72 Водного кодексу України.

8. При будівництві та експлуатації підземних споруд для інших цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, повинні передбачатись заходи, встановлені законодавством.

VII. Державний нагляд (контроль) та відповідальність

1. Державний нагляд (контроль), державний геологічний контроль за дотриманням водокористувачами вимог цих Правил здійснюють Держекоінспекція, Держгеонадра та Держпраці у встановленому законодавством порядку.

2. Відповідальність за порушення вимог цих Правил встановлюється Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України.

**Директор Департаменту
з питань надрокористування
та відновлення довкілля**

Олександр ШУСТ